

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ ТА З ПИТАНЬ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

ТЕРЕЩЕНКО ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

УДК 332.135:339.926

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Спеціальність 08.10.01 – розміщення продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науково-дослідному економічному інституті (НДЕІ) Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
Пиля Василь Іванович
НДЕІ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, завідувач відділу проблем регіональної економіки, м.Київ

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Павлов Володимир Іванович
Національний університет водного господарства та природокористування, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування, м.Рівне

кандидат економічних наук, доцент
Гонта Олена Іванівна
Чернігівський державний технологічний університет, завідувач кафедри фінансів, м.Чернігів

Провідна установа - **Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України**, відділ дослідження проблем комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил, м. Київ.

Захист відбудеться "12" *травня* 2005 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д.26.801.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук НДЕІ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України за адресою: м.Київ, бульвар Дружби народів, 28, 5 поверх, малий зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці НДЕІ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України за адресою: м.Київ, бул. Дружби народів, 28, перший поверх.

Автореферат розісланий "8" *квітня* 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради, д.е.н.

О.Ю. Рудченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Посилення світових інтеграційних процесів визначає необхідність активізації взаємовідносин України та сусідніх держав. У поточному часі ці зв'язки отримали нових ознак внаслідок розширення кордонів Європейського Союзу та підвищення в Європі ролі регіонів (особливо - прикордонних) у міжнародних відносинах.

У нашій державі під впливом європейського досвіду утвердилося розуміння значення регіонів для забезпечення суспільного прогресу. На політичному рівні задекларована необхідність встановлення зв'язків між окремими територіями України та суміжних держав, поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу в регіони. На особливу увагу при цьому заслуговує інтенсифікація транскордонного співробітництва (ТКС) за участю територіальних общин або властей, органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади прикордонних регіонів.

Це питання у теоретичному плані вивчалось зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема, проблемам транскордонної співпраці присвячені роботи Беленького П., Будкіна В., Вишнякова О., Гонти О., Долішнього М., Дорогунцова С., Клімонта Д., Клімчука Б., Лендшел М., Луцишина П., Макогона Ю., Максименка С., Мікули Н., Павлова В., Пили В., Писаренко С., Стеценка Д., Студеннікова І., Суховірського Б., Федонюка С., Чернюк Л., Чмир О. Серед зарубіжних вчених, які досліджують транскордонне та міжтериторіальне співробітництво, слід назвати Бусигіну І., Вертинську Т., Гудака В., Ебергардта П., Іванова І., Левру Н., Пурича Ш., Романова С., Федана Р., Яроша А. та інших. Ними досліджено основні тенденції регіонального розвитку, узагальнено досвід діяльності транскордонних об'єднань країн Західної Європи, вивчено вітчизняну практику участі прикордонних регіонів у ТКС. Проте, аналіз економічної літератури з проблем прикордонних та міжтериторіальних зв'язків свідчить про недостатнє теоретичне обґрунтування категоріального апарату транскордонного співробітництва, його особливостей, відсутність методичного забезпечення оцінки результатів ТКС, невизначеність концептуальних засад розвитку співробітництва прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України та наукове осмислення діяльності євро регіонів (ЄР) за участю територій нашої держави.

Сказане обумовлює актуальність проведеного дослідження, необхідність удосконалення теоретичних, методичних та правових засад ТКС. Значимість проблеми обумовила вибір теми дисертаційної роботи, її основні цілі, завдання, структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з тематикою робіт НДЕІ Міністерства економіки та з

питань європейської інтеграції України. Зокрема, в межах науково-дослідної теми “Дослідження розвитку в Україні транскордонного співробітництва та вироблення підходів розроблення регіональних програм ТКС” (№ держреєстрації 0102V005903, 2002 р. /розділ I, II, V, стор. 5-13, 13-21, 66-81/; № держреєстрації 0103V008149, 2003 р. /розділ I, IV, V, пар. 2.2, 2.3, стор.6-18, 21-24, 25-40, 66-85, 86-91/) автором розроблені питання формування теоретичних основ та організаційно-правових механізмів реалізації ТКС.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних засад, методичних та концептуальних підходів до забезпечення розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

узагальнення теоретичних основ транскордонного співробітництва, уточнення понятійного апарату в цій сфері;

визначення наукових принципів розвитку і систематизація факторів просторової організації ТКС;

вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду діяльності єврорегіонів, встановлення основних тенденцій і проблем розвитку ТКС;

розробка методичних засад проведення моніторингу та оцінки результатів транскордонної співпраці;

аналіз законодавства України та Європейського Союзу у цій сфері, опрацювання пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення ТКС в нашій державі;

розробка концептуальних засад та пропозицій щодо розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів України на середньо- та довгострокову перспективу.

Об'єкт дослідження - транскордонне співробітництво прикордонних регіонів України та суміжних держав, а його *предмет* - теоретичні, методичні та практичні питання забезпечення розвитку ТКС.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення теорії розміщення продуктивних сил та регіоналістики, концепції соціально-економічного розвитку, нормативно-правові, програмні, методичні документи.

У роботі використовувались спеціальні та загальнонаукові методи досліджень: порівняльний, ретроспективного аналізу (при узагальненні європейського та вітчизняного досвіду ТКС, вивченні відповідного нормативно-правового забезпечення), факторний (для систематизації факторів розвитку транскордонної співпраці), статистичних групувань, узагальнення, експертних оцінок (при визначенні основних результатів і

проблем діяльності єврорегіонів у державах ЄС та Україні), моделювання (для формування основних підходів до розробки концепції розвитку ТКС), рейтингових оцінок (при оцінці ТКС на макрорівні) тощо.

У процесі підготовки дисертаційної роботи були використані дані офіційної статистики щодо соціально-економічного розвитку регіонів, інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, обласних державних адміністрацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукову новизну дисертаційного дослідження визначають такі теоретико-методичні і прикладні результати:

одержано вперше :

- запропоновано систему базових принципів здійснення транскордонного співробітництва, які розподілені на дві групи: організаційно-правові (незалежності, суверенності та територіальної цілісності; рівноправності учасників; добровільності; самостійності; законності; суб'єктності) та організаційно-економічні (вирішення спільних проблем; узгодження інтересів; цільового спрямування; системності; комплексності; ієрархічності; просторової оптимальності) та слугуватимуть основою при розробці концепції розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів України;

- опрацьовано класифікацію проектів транскордонного співробітництва, в основу якої покладено сім ознак: сфера діяльності, рівень реалізації, характер суб'єктності, джерела фінансування, масштаб фінансування, стадія реалізації, строк реалізації. Така класифікація має використовуватись при здійсненні оцінки та відбору проектів і при розробці програм ТКС (включаючи програми державної підтримки);

- запропоновано оригінальну методику оцінки результатів ТКС, яка базується на визначених принципах (цільової спрямованості, комплексності, ефективності, багаторівневості), системі 9 груп показників (розвиток підприємництва; інвестиційна та інноваційна діяльність; фінансово-бюджетні розрахунки; соціально-демографічна ситуація; природні ресурси та охорона довкілля; культура, освіта, туризм; розвиток інфраструктури) та процедурах аналізу, що у комплексі дозволять оцінити результати, характер і ступінь впливу транскордонної співпраці на мікро-, мезо- та макрорівні;

- розроблено концепцію розвитку транскордонного співробітництва, у якій визначено його перспективні напрями для трьох груп прикордонних регіонів України та суміжних держав із взаємопов'язаним комплексом цілей, завдань, механізмів, очікуваних результатів і етапів реалізації. Наявність такої концепції дозволить суб'єктам та учасникам ТКС узгодити заходи щодо

налагодження транскордонних взаємовідносин, а державі – координувати дії, спрямовані на підтримку та розвиток міжнародної співпраці;

удосконалено:

- поняття “транскордонне співробітництво” як сукупності економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв’язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що налагоджені на регіональному та місцевому рівнях з метою реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн. У такому визначенні основний акцент зроблено на необхідності здійснення ТКС саме через окремі проекти, програми та заходи, а також уточнюється рівень та мета реалізації даного виду співпраці;

- визначення категорії “єврорегіон”, яка на відміну від існуючих підходів розглядається як організаційна форма співпраці прикордонних адміністративно-територіальних одиниць сусідніх європейських держав, що здійснюється відповідно до угод про транскордонне співробітництво та передбачає створення органу управління ТКС;

дістало подальший розвиток:

- систематизація факторів розвитку та розміщення транскордонної співпраці за критеріями ефективності та налагодження більш тісного співробітництва, що дозволило визначити окремі групи, зокрема - фактори як вимоги та умови розміщення ТКС, а також пов’язані зі специфікою транскордонної співпраці. Дослідження факторів ТКС сприятиме раціональному та ефективному використанню можливостей та наявного потенціалу прикордонних регіонів сусідніх держав, оптимальній територіальній організації єврорегіональних об’єднань.

Новизна і відмінність одержаних результатів від існуючих наукових розробок полягає у комплексному підході до вирішення проблем розвитку транскордонного співробітництва та розробки концептуальних засад участі України у ТКС.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертаційній роботі наукові результати розвивають теорію і методіку такого напрямку регіоналістики як транскордонне співробітництво. Запропоновані методичні рекомендації можуть бути використані при створенні системи інформаційного забезпечення ТКС, зокрема: при організації моніторингу та оцінці результатів діяльності єврорегіонів; внесенні змін до чинного законодавства у зв’язку з приведенням його у відповідність до норм Закону України “Про транскордонне співробітництво”; формуванні стратегії і тактики держави у сфері транскордонних взаємовідносин. Обґрунтовані концептуальні засади розвитку ЄР сприятимуть створенню цілісного ефективно діючого механізму ТКС.

Основні пропозиції та висновки дисертації використані Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України при розробці законопроекту про транскордонне співробітництво та у ході підготовки методичних матеріалів стосовно узагальнення інформації про діяльність єврорегіонів (довідка № 22-34/87 від 28.02.05 р.).

Особистий внесок здобувача. Висвітлені у дисертаційній роботі положення і висновки виконані та належать особисто автору і є певним внеском у розвиток теорії та практики розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. У дисертації використані лише власні ідеї, які відображені в опублікованих наукових працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були оприлюднені і отримали позитивну оцінку на 3 міжнародних та 2 всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Перспективы развития предпринимательских структур в приграничных регионах” (м.Гомель,2002), “Социально-экономические аспекты промышленной политики” (м.Донецьк, 2003), “Стратегія регіонального розвитку: методологія формування, муніципальна специфіка, механізм реалізації” (м.Чернівці,2004), “Актуальні проблеми державної регіональної політики в умовах проведення адміністративної реформи в Україні” (м.Хмельницький,2003), “Розвиток менеджменту в Україні: реалії, проблеми, перспективи” (м.Житомир,2004).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 11 наукових праць (у тому числі – 5 одноосібних у фахових виданнях) та отримано одне свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір загальним обсягом - 15,2 друк.арк., особисто автору належить 9,6 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 149 найменувань та 9 додатків. Робота викладена на 241 сторінці, з яких 184 сторінки займає основний текст, містить 6 таблиць та 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі *“Теоретичні основи транскордонного співробітництва регіону”* викладені наукові засади розвитку та сутнісні характеристики ТКС, зокрема - понятійний апарат, базові принципи реалізації транскордонного співробітництва, фактори просторової організації єврорегіональних об'єднань.

З огляду на відсутність в економічній літературі усталеного визначення ТКС, у роботі запропоновано авторське тлумачення даного поняття. Під транскордонним співробітництвом пропонується розуміти сукупність економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв'язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що

налагоджені на регіональному та місцевому рівнях з метою реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн. Важливим поняттям у даній сфері також є учасники ТКС, якими виступають суб'єкти господарської діяльності, науково-дослідні, освітні і культурні заклади, медичні установи, громадські та релігійні організації, окремі громадяни прикордонних адміністративно-територіальних одиниць, які здійснюють транскордонну співпрацю. В основному транскордонне співробітництво реалізується у рамках ЄР. Єврорегіоном вважаємо організаційну форму співпраці прикордонних адміністративно-територіальних одиниць сусідніх європейських держав, що здійснюється відповідно до угод про транскордонне співробітництво та передбачає створення органу управління ТКС.

Запропоновані тлумачення дозволили розмежувати функції та повноваження органів місцевого самоврядування, місцевих та центральних органів виконавчої влади стосовно ТКС; уточнити питання територіальної належності, адміністративної суб'єктності в системі транскордонного співробітництва, рівень компетенції місцевих органів влади, задіяних у ТКС та відповідну організаційну структуру.

Результати проведеного аналізу основних тенденцій ТКС в країнах Західної Європи дозволили зробити наступні висновки: 1) транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей відповідно до чинного законодавства держав, прикордонні регіони яких беруть участь у ньому; 2) ТКС передбачає формування багаторівневої нормативно-правової бази; 3) створенню єврорегіонів передують досить тривала співпраця на основі угод та договорів про транскордонне співробітництво між територіальними владами; 4) основними завданнями транскордонної діяльності є поступове згладжування диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій та підвищення добробуту населення; 5) ТКС реалізується у формі конкретних та чітко визначених проектів і програм, які тісно пов'язані з міжнародними інституціями та програмами розвитку; 6) проекти ТКС мають цільове спрямування; 7) запровадження транскордонних взаємозв'язків у переважній більшості країн Європи тісно кореспондується з існуванням так званих проблемних регіонів - депресивних, старопромислових територій з незбалансованим розвитком. Отримані наукові результати дозволять у подальшому визначити місце ТКС у системі регіонального розвитку.

Обґрунтовано необхідність створення цілісного механізму, який включає нормативно-правове, інституціональне, інформаційне, науково-методичне забезпечення ТКС та є важливою умовою практичного втілення визначених дисертантом принципів транскордонної співпраці.

З моменту набуття Україною незалежності було обрано чіткий орієнтир на децентралізацію влади на користь регіонів, територіальних громад, розширення компетенції та функцій останніх, а також розмежування повноважень центральних і місцевих органів влади, актуалізовано завдання оптимізації територіальної організації влади. Це дає підстави для висновку, що в нашій державі складаються цілком сприятливі умови для розвитку ТКС.

У другому розділі *“Методичні засади оцінки транскордонного співробітництва в Україні”* особливу увагу було приділено дослідженню діяльності єврорегіональних об'єднань за участю прикордонних регіонів України, а також обґрунтуванню принципів аналізу та організації моніторингу транскордонної співпраці.

У поточному часі 8 областей нашої держави (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Чернівецька, Чернігівська, Харківська) входять до складу шести єврорегіонів - “Буг”, “Карпатський”, “Верхній Прут”, “Нижній Дунай”, “Дніпро” та “Слобожанщина”. Здійснений нами узагальнений аналіз установчих документів та результатів функціонування цих ЄР дозволив виділити основні сфери їх діяльності: адміністративна; економічна; соціальна; культурно-освітня; екологічна; інфраструктурна; режимна; у сфері безпеки.

Нами з'ясовано, що діяльність єврорегіонів за участю прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України спрямована на пріоритетне вирішення наступних питань:

збереження культурно-історичної спадщини; співпраця у сфері екології та охорони довкілля; гармонізація міжнаціональних відносин; взаємодія у галузі науки і культури (“Карпатський”);

налагодження взаємовигідної економічної співпраці; розбудова спільного кордону; модернізація транспортно-складської мережі; охорона природного потенціалу; ефективне використання рекреаційних ресурсів та сприяння розвитку транскордонного туризму; активізація культурно-освітньої взаємодії; проведення соціально-орієнтованої діяльності (“Буг”);

стимулювання торговельних відносин; впровадження ресурсозберігаючих технологій; розвиток інфраструктури; розробка спільної політики в галузі техногенно-екологічної безпеки, розвиток лісової, деревообробної, легкої промисловості та сільського господарства; співпраця у сфері науки, культури, освіти і спорту; підтримка національних меншин; реалізація молодіжної політики; модернізація системи охорони здоров'я, розвиток рекреаційної діяльності (“Верхній Прут”);

збалансування розвитку прикордонних регіонів; інтеграція транспортної інфраструктури в мережу міжнародних транспортних коридорів; боротьба з організованою злочинністю, незаконним порушенням

державного кордону; охорона довкілля, попередження і ліквідація наслідків стихійних лих і техногенних катастроф (“Нижній Дунай”);

забезпечення економічного розвитку; регіональне планування; розбудова та оптимізація мережі транспортної, прикордонної, інженерної та інформаційної інфраструктури; співпраця у сфері освіти, охорони здоров’я, спорту; поліпшення стану довкілля, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, стихійних лих; розширення контактів серед населення, співробітництва між установами, організаціями і підприємствами прикордонних територій (“Дніпро”);

координація дій щодо модернізації та будівництва об’єктів прикордонної і транспортної інфраструктури, всебічна підтримка підприємницьких ініціатив, формування системи інформаційного забезпечення взаємодії суб’єктів та учасників ТКС (“Слобожанщина”).

Вивчення практики участі українських регіонів у транскордонному співробітництві дозволило виявити ряд проблемних моментів і перешкод розвитку ТКС. Це: 1) низький рівень соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів; 2) відмінності адміністративно-територіального устрою суміжних держав; 3) незавершене та неадаптоване до європейських норм і стандартів національне нормативно-правове забезпечення у сфері ТКС; 4) низький рівень повноважень територіальних громад у міжтериторіальних та транскордонних взаємовідносинах; 5) несформована система державної підтримки ТКС; 6) обмеженість фінансових ресурсів місцевих та регіональних бюджетів; 7) недостатня участь у міжнародних програмах розвитку; 8) ущільнення кордонів, яке відбувається у зв’язку з розширенням кордонів Європейського Союзу; 9) низька поінформованість про основні результати діяльності суб’єктів ТКС. Названі проблеми, якщо не прикладати зусиль до їх вирішення, будуть стримувати розвиток транскордонного співробітництва за участю прикордонних територій України та відповідні ініціативи регіонів.

Для аналізу результатів ТКС нами розроблено методику, яка ґрунтується на чотирьох базових принципах: цільової спрямованості; комплексності; ефективності; багаторівневості. Основним з них є принцип багаторівневості, який передбачає визначення результатів реалізації транскордонної діяльності на трьох рівнях: мікро-, мезо- та макро.

Перший або *мікрорівень* повинен охоплювати конкретні проекти транскордонного співробітництва, що реалізуються в межах транскордонного регіону. На цьому рівні доцільно користуватися загальноприйнятими у теорії і практиці бізнес-планування, цільового програмування та проектного менеджменту принципами, методами і алгоритмами. Проекти ТКС надзвичайно різноманітні, отже вимагають нетотожних підходів до їхнього

оцінювання. З метою кращого розуміння того, як здійснювати оцінку проектів транскордонного співробітництва, пропонується їх систематизувати за сімома ознаками (рис. 1).

ПРОЕКТИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
<i>за сферою діяльності</i>	<ul style="list-style-type: none"> - економічні - соціальні - екологічні - інфраструктурні - культурно-освітні - адміністративні - режимні - у сфері безпеки
<i>за рівнем реалізації</i>	<ul style="list-style-type: none"> - спільні (дво- та багатосторонні) - односторонні
<i>за характером суб'єктності</i>	<ul style="list-style-type: none"> - укладені суб'єктами ТКС - укладені учасниками ТКС
<i>за джерелами фінансування</i>	<ul style="list-style-type: none"> - регіональних, місцевих, державних бюджетів - суб'єктів господарювання - програм Євросоюзу - змішані
<i>за масштабом фінансування</i>	<ul style="list-style-type: none"> - мікропроекти - малі проекти - інші
<i>за стадією реалізації</i>	<ul style="list-style-type: none"> - завершені - знаходяться у стадії реалізації - пропонуються до виконання
<i>за строком реалізації</i>	<ul style="list-style-type: none"> - короткострокові - середньострокові - довгострокові

Рис. 1 Класифікація проектів транскордонного співробітництва

У роботі визначені загальні критерії оцінки ефективності усіх проектів ТКС на мікрорівні. Конкретний набір показників, які слід застосовувати, має визначатись у залежності від сфери діяльності, що дозволить адекватно оцінити результати реалізації тих чи інших проектів. З комерційної точки зору доцільно використовувати традиційні параметри, які відображають отримані фінансові результати від реалізації проекту (термін окупності; внутрішня норма доходності; рентабельність проекту; чистий дисконтований дохід; обсяги податкових зборів і платежів до регіональних та місцевих бюджетів; сума отриманих податкових пільг в частині податків і зборів до місцевого бюджету; співвідношення власних та залучених коштів тощо).

Наступний, - *мезорівень*, передбачає оцінку ефективності ТКС за системою показників, що складається з 9 груп (130 показників): розвиток підприємництва, зовнішньоекономічна діяльність; виробництво товарів, послуг; інвестиційна та інноваційна діяльність; фінансово-бюджетні розрахунки; соціально-демографічна ситуація; природні ресурси та охорона довкілля; культура, освіта, туризм; розвиток інфраструктури. Їх слід аналізувати у подвійному форматі: в цілому по прикордонному регіону та окремо - в рамках транскордонного співробітництва. Це дозволить встановити характер і ступінь впливу ТКС на соціально-економічний розвиток прикордонних областей.

Запровадження цілісної системи оцінки транскордонного співробітництва на мезорівні має забезпечити: регулярне отримання достовірної інформації про поточну співпрацю суб'єктів та учасників ТКС; визначення результатів діяльності євро регіональних об'єднань, особливостей їх розвитку, організаційно-методичних, правових, фінансово-економічних або інших проблем функціонування, а також внесення пропозицій щодо перспективних напрямів розвитку транскордонного співробітництва; встановлення впливу ТКС на соціально-економічний розвиток регіону; виявлення позитивних та негативних тенденцій транскордонної співпраці.

Оцінка транскордонного співробітництва на *макрорівні* повинна, на наш погляд, включати чотири аспекти. По-перше, транскордонне співробітництво оцінюється на предмет цільового та ефективного використання передбачених у проектах і програмах ТКС коштів. По-друге, визначається ступінь вирішення проблем прикордонних регіонів, які мають міжрегіональне та загальнодержавне значення (екологічних, соціальних, інфраструктурних, економічних тощо). По-третє, розглядаються такі важливі умови здійснення транскордонної співпраці (в частині їх забезпечення на загальнодержавному рівні), як нормативно-правова база транскордонної діяльності, формування відповідної інституціональної системи та інформаційного супроводження діяльності ЄР. По-четверте, проводиться узагальнення фактичних результатів транскордонної діяльності за допомогою запропонованої автором системи показників, визначається сукупний вплив ТКС на соціально-економічний розвиток держави (для чого пропонується використовувати методику рейтингових оцінок).

Розроблені методичні підходи повною мірою враховують вітчизняний та зарубіжний досвід діяльності євро регіональних об'єднань. Крім того, вони узгоджені з показниками державної статистики.

Нами встановлені також особливості системи нормативно-правового забезпечення ТКС в Європі та Україні, яка складається як мінімум з трьох нормотворчих рівнів – міжнародного, національного та регіонального

(місцевого). В умовах підвищення ролі регіонів та повноважень місцевих органів влади, особливої уваги заслуговує регіональний рівень. Територіальні общини або власті мають право здійснювати міжтериторіальне і транскордонне співробітництво у межах, встановлених національними правовими системами зацікавлених держав. Обґрунтовано, що транскордонні відносини не підпадають під державну компетенцію в галузі міжнародних відносин; місцеві органи влади можуть співпрацювати з відповідними органами влади інших країн в межах своєї компетенції, згідно із законодавством, міжнародними зобов'язаннями та зовнішньою політикою держави; регіони мають право у рамках повноважень укладати угоди про транскордонне співробітництво; ЄР не створюють новий тип інституції на транскордонному рівні, їх робота здійснюється у рамках компетенції місцевих органів влади.

Третій розділ дисертаційної роботи “Перспективні напрями розвитку транскордонного співробітництва в Україні” присвячений визначенню місця ТКС у регіональній політиці держави, обґрунтуванню основних напрямів удосконалення діючого законодавства, а також розробці концептуальних засад розвитку співпраці прикордонних територій України та суміжних держав.

Державна регіональна політика у сфері ТКС розглядається автором як сукупність взаємоузгоджених дій, заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правових, методичних, інформаційних, організаційних, фінансово-економічних та інших умов для реалізації проектів і програм транскордонного співробітництва з метою налагодження добросусідських взаємовідносин між територіальними громадами прикордонних регіонів суміжних держав, задоволення їх інтересів і долання спільних проблем у різних сферах життєдіяльності.

Урядом України ТКС визначено одним з довгострокових пріоритетів державної політики. Цей вид співробітництва традиційно визначається у національному законодавстві як дієвий механізм регіональної інтеграції, а також ефективний інструмент подолання міжтериторіальних диспропорцій та підвищення рівня економічного та соціального розвитку регіонів.

Успішність реалізації проектів і програм транскордонного співробітництва у значній мірі залежить від формування багаторівневого нормативно-правового забезпечення у сфері ТКС. Частково це завдання було вирішено прийняттям Закону України “Про транскордонне співробітництво”. Проте, на нашу думку, незважаючи на наявність у чинному законодавстві достатніх правових основ участі місцевих органів влади у зовнішніх відносинах (у т.ч. – транскордонному і міжтериторіальному співробітництві),

вимагають чіткого визначення окремі їх завдання та функції у інших нормативних актах. Виходячи з цих позицій було розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства нашої держави, які полягають в уточненні повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розширенні компетенції центральних органів виконавчої влади, узгодженні вітчизняного законодавства з відповідними нормами і стандартами Євросоюзу.

З урахуванням результатів проведеного автором дослідження розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів України та аналізу сучасних регіональних тенденцій опрацьовано концептуальні засади розвитку ТКС. Їх реалізація спрямована на сприяння добросусідським взаємовідносинам між прикордонними регіонами, зменшення територіальних диспропорцій та підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку.

Розробка концептуальних засад розвитку ТКС (включаючи формування єврорегіонів) вимагає детального дослідження основних завдань, проблем і напрямів діяльності прикордонних регіонів та можлива лише після комплексної оцінки існуючих факторів і передумов такої співпраці. Зважаючи на це, було проаналізовано соціально-економічний стан, стратегії та комплексні програми розвитку територій України і суміжних держав, вивчені географічні, історичні, економічні, соціально-демографічні, екологічні та інші фактори ТКС, конкурентні переваги і обмеження розвитку. Це дозволило зробити висновок про можливість та доцільність подальшого розвитку ТКС, у тому числі - шляхом створення нових єврорегіонів, а також розподілити усі прикордонні регіони України на групи за наступними ознаками: характер наявних взаємовідносин між Україною і сусідніми державами; рівень соціально-економічного розвитку регіонів; регіональні та загальнодержавні пріоритети міжнародної співпраці.

Транскордонне співробітництво регіонів **першої групи** (прикордонних територій України та суміжних держав - повноцінних або асоційованих членів ЄС) розглядається як один з інструментів дотримання загальнодержавного курсу інтеграції України в Європейський Союз. Оскільки в Європі у поточному часі набирають силу тенденції регіоналізації, пов'язані, серед іншого, з розширенням ЄС, пропонується зосередити першочергову увагу на розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів саме цієї групи. Їх пріоритетами мають стати економічна співпраця; захист навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів; розвиток соціальної сфери; розбудова прикордонної та транспортної інфраструктури.

Перспективним та економічно доцільним є подальший розвиток транскордонних взаємовідносин між прикордонними регіонами України та

Росії, Білорусі, Молдови, які відносяться до **другої групи**. Сказане значною мірою обумовлюється національною, історичною, культурною спорідненістю населення, тісними родинними зв'язками, однаковою ментальністю; можливістю відновлення економічних зв'язків, налагоджених за часів існування єдиного економічного простору СРСР. Транскордонна співпраця з цими країнами дозволить вирішувати тотожні проблеми, пов'язані, передусім, з наслідками проведення схожих соціально-економічних реформ, недостатньою пристосованістю до роботи у ринковій економіці, напруженою екологічною ситуацією тощо.

Стратегічний характер також матиме транскордонна співпраця регіонів **третьої групи** (прибережних регіонів нашої та суміжних держав), - стосовно яких ТКС сприятиме більш повному використанню унікального ресурсного, природнокліматичного та геополітичного потенціалу. У поточному часі прибережні області взагалі не беруть участь у проектах та програмах транскордонного співробітництва. Значною мірою це визначається їх територіальною віддаленістю від прибережних регіонів суміжних країн, яка не дозволяє у найближчий час прогнозувати отримання значного ефекту від налагодження транскордонних взаємовідносин.

Враховуючи визначені сфери транскордонного співробітництва, було запропоновано перспективні напрями розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів кожної групи (рис.2). Вони можуть слугувати базою для розробки концепції державної політики та прийняття рішень про розвиток ТКС і створення нових ЄР. Існують всі підстави вважати перспективним формування двох нових єврорегіонів: перший – у складі Сумської області (Україна) та Курської області (Росія); а другий – у складі Луганської, Донецької областей (Україна) та Воронежської, Ростовської областей (Росія). Достатньо обґрунтованою і перспективною слід вважати ідею місцевих органів влади та науковців про створення єврорегіону “Сян” і “Дністер”. Також ми вважаємо доцільним розширити склад вже існуючих єврорегіонів: до ЄР “Дніпро” можуть бути включені Київська та Житомирська, а до ЄР “Буг” - Рівненська область України. Це дозволить спрямувати зусилля (у тому числі - кошти місцевих та регіональних бюджетів) суб'єктів ТКС на вирішення ключових проблем регіонів, реалізацію спільних інтересів, а прикордонним регіонам, дотичним до зовнішнього кордону ЄС, - залучитися до заснованих Євросоюзом програм сусідства, основною метою яких є підвищення рівня соціально-економічного розвитку.

Рис. 2 Картосхема сучасного стану та перспектив розвитку транскордонного співробітництва України

Розвиток і поглиблення транскордонного співробітництва матиме відповідний вплив не лише на прикордонні регіони, але й на державу в цілому, оскільки сприятиме формуванню її позитивного іміджу на міжнародній арені, посиленню зовнішніх економічних та гуманітарних зв'язків, оптимізації територіального (міжнародного, міжрегіонального) поділу праці, зменшенню міжрегіональних диспропорцій, що опосередковано сприятиме повноцінній інтеграції України у європейську і світову економіку.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота спрямована на вирішення важливої економічної проблеми, яка полягає в обґрунтуванні наукових засад, нормативно-правових умов, концептуальних та методичних підходів щодо розвитку транскордонної співпраці. Виконане дослідження дозволило сформулювати ряд наукових положень, а також практичні рекомендації, спрямовані на забезпечення ефективної участі у ТКС прикордонних регіонів України. До основних результатів роботи відносяться наступні.

1. Обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення понятійного апарату з питань ТКС. Визначено термін “транскордонне співробітництво” як сукупності економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв'язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що налагоджені на регіональному та місцевому рівнях з метою реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн.

2. Систематизовано базові принципи транскордонної діяльності, у тому числі - організаційно-правові (незалежності, суверенності та територіальної цілісності; рівноправності учасників; добровільності; самостійності; законності; суб'єктності) та організаційно-економічні (вирішення спільних проблем; узгодження інтересів; цільового спрямування; системності; комплексності; ієрархічності; просторової оптимальності). Втілення вказаних принципів ґрунтується на необхідності формування системи відповідного нормативно-правового, інституціонального та інформаційного забезпечення ТКС, розроблення методики оцінки результатів транскордонної співпраці, порядку проведення моніторингу діяльності ЄР, а також концептуальних засад розвитку ТКС в Україні.

3. Встановлено основні тенденції та закономірності розвитку транскордонного співробітництва в країнах західної Європи. Визначено організаційно-інституціональну структуру підтримки ТКС, яка складається з: Конгресу місцевих і регіональних влад; Асоціації європейських прикордонних регіонів; структурних фондів (Європейський соціальний фонд; Європейський фонд з управління та надання гарантій для

сільськогосподарського виробництва; Фінансовий механізм розвитку рибальства; Європейський інвестиційний фонд; Європейський фонд регіонального розвитку тощо); програм Європейського Співтовариства (Tacis “Cross-border co-operation”; PHARE “Cross-border co-operation”, INTERREG та ін.), проаналізовано інструменти фінансового забезпечення проектів та програм транскордонного співробітництва.

4. Транскордонне співробітництво є складним механізмом, що пов'язано з багатокладністю та системністю господарських комплексів суміжних держав, різними економічними, соціальними, політичними, географічними, правовими, адміністративними або історичними умовами, розмаїттям можливих форм взаємозв'язків між прикордонними регіонами. Це визначило необхідність вивчення факторів просторової організації ТКС, серед яких основний вплив на розвиток транскордонного співробітництва справляють фінансові, політичні, правові, економічні, інфраструктурні, геополітичні та адміністративні.

5. Узагальнено вітчизняний досвід діяльності єврорегіональних об'єднань та проведена систематизація основних сфер ТКС, серед яких слід виділити економічну, соціальну, екологічну, інфраструктурну, адміністративну, режимну та з питань безпеки. Визначено ключові проблеми, які стримують розвиток транскордонної діяльності, а саме: низький рівень соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів; відмінності адміністративно-територіального устрою суміжних держав; незавершене та неадаптоване до європейських норм і стандартів національне нормативно-правове забезпечення у сфері ТКС; низький рівень повноважень територіальних громад у транскордонних взаємовідносинах; несформована система державної підтримки ТКС; обмеженість фінансових ресурсів місцевих бюджетів; недостатня участь у міжнародних програмах розвитку; низька поінформованість про основні результати діяльності суб'єктів ТКС.

6. Здійснено комплексний аналіз нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва у державах ЄС та Україні на міжнародному, загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Отримані результати використані при розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення національної правової бази у сфері ТКС, які узгоджені з чинним законодавством України (у тому числі - з Законом України “Про транскордонне співробітництво”) та відповідними європейськими нормами і стандартами.

7. Транскордонне співробітництво протягом першого десятиліття функціонування єврорегіонів за участю прикордонних регіонів України традиційно розглядалось у діючому законодавстві як дієвий механізм регіональної інтеграції, а також ефективний інструмент додання

міжтериторіальних диспропорцій і підвищення рівня економічного та соціального розвитку регіонів. Така роль ТКС збереглася і у поточному часі: необхідність його підтримки пов'язується зі стратегічною потребою налагодження рівноправних та взаємовигідних відносин з суміжними країнами, а також забезпечення стабільного регіонального розвитку.

Вважаємо, що транскордонна співпраця сприятиме вирішенню цілої низки завдань, поставлених перед Урядом України стосовно європейської інтеграції та активізації міжнародних взаємозв'язків. Зокрема, це стосується: формування позитивного іміджу та забезпечення добросусідських взаємин між Україною та суміжними державами; спрощення режиму перетину державного кордону (у тому числі - з Євросоюзом); розбудови та модернізації транспортних коридорів; залучення міжнародної технічної допомоги; участі в організаціях, фондах і програмах ЄС; підготовки спеціалістів щодо європейського регіоналізму та відповідного законодавства.

8. Опрацьовано концепцію розвитку транскордонного співробітництва в Україні, спрямовану на подальший розвиток або започаткування нових напрямів транскордонної співпраці з урахуванням основних передумов, факторів та сучасного стану прикордонних регіонів України. Обґрунтовані перспективи розвитку ТКС для держави в цілому, а також для окремих груп регіонів. Практична реалізація запропонованих концептуальних засад розвитку ТКС дозволить отримати ряд результатів, у першу чергу, в економічній, соціальній, екологічній, інфраструктурній сферах, які матимуть позитивний вплив на прикордонні регіони України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

у наукових фахових виданнях:

1. Штокалюк Т.В. Основні тенденції регіонального розвитку в контексті економічної глобалізації //Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.18 /Під ред. І.К.Бондар.- К., 2002. - С.180-182.
2. Пила В.І., Штокалюк Т.В. Функціонування євро регіонів: окремі аспекти зарубіжного та українського досвіду //Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – Хмельницький, 2002. - №3. - С.18-24 *(особистий внесок автора – узагальнення основних тенденцій розвитку ТКС в ЄС та Україні).*
3. Штокалюк Т.В. До питання транскордонного співробітництва у Європі та Україні //Формування ринкових відносин: Збірник наукових праць. Спеціальний випуск. Ч.ІІ. /Під ред. І.К.Бондар. - К., 2002.- С.172-177.
4. Штокалюк Т.В. Транскордонне співробітництво України в економічній сфері //Регіональні перспективи. – Кременчук, 2003.-№7-8.- С.28-30.

5. Терещенко Т.В. Теоретичні засади транскордонного співробітництва //Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.3 (34) /Під ред. І.К.Бондар. - К., 2004. - С.82-87.

6. Терещенко Т.В. Методичні підходи до оцінки транскордонного співробітництва на мікро-, мезо- та макрорівні //Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.12 (43) /Під ред. І.К.Бондар.-К., 2004.-С.41-49.

авторське свідоцтво

7. Пила В.І., Чмир О.С., Терещенко Т.В. Особливості розвитку транскордонного співробітництва в Європі та Україні //Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 9644 від 29.03.2004 р. – 248 с. *(особистий внесок автора – визначення теоретичних засад, науково-методичних підходів до аналізу діяльності єврорегіонів та особливостей нормативно-правового забезпечення ТКС).*

тези доповідей на науково-практичних конференціях:

8. Штокалюк Т.В. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва в Україні //Перспективи розвитку підприємств у прикордонних регіонах: Сборник докладов Международной научно-практической конференции, г.Гомель, 29-30 мая 2002 г. – Гомель: Гомельский облисполком; БТЭУ, 2002. – С.67-70.

9. Штокалюк Т.В. Транскордонне співробітництво регіону: соціальний аспект //Социально-экономические аспекты промышленной политики. Социальная политика и человеческое развитие: Сб.науч.тр.-Т.2/НАН Украины. Институт экономики промышленности; Редкол.: Амоша А.И. (отв.ред.) и др.- Донецк, 2003.- С.159-163.

10. Пила В.І., Штокалюк Т.В. Місце транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України //Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми державної регіональної політики в умовах проведення адміністративної реформи в Україні”(Вісник ХІРУП).- Хмельницький, 2003.- №2.- С.277-284 *(особистий внесок автора - визначення поняття “політика транскордонного співробітництва”, схематичне викладення місця ТКС у державній регіональній політиці України).*

11. Пила В.І., Терещенко Т.В. Актуальні проблеми транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України //ХУ Міжнародна науково-практична конференція “Стратегія регіонального розвитку: методологія формування, муніципальна специфіка, механізм реалізації”, Чернівці, 27 січня 2004 р. //Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип.205. Економіка.- Чернівці: Рута, 2004.- С.8-11 *(особистий внесок автора – систематизація ключових проблем, які стримують розвиток ТКС за участю українських прикордонних регіонів).*

12. Пила В.І., Терещенко Т.В. Концептуальні засади розвитку транскордонного співробітництва за участю України //Збірник тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції “Розвиток менеджменту в Україні: реалії, проблеми, перспективи”, 8-9 грудня, м.Житомир. – Житомир: ЖДТУ, 2004.- С.126-130 (*особистий внесок автора – визначення перспективних напрямів розвитку ТКС за участю прикордонних регіонів України*).

АНОТАЦІЯ

Терещенко Т.В. Науково-методичні основи забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 – розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. - Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Київ, 2005.

Дисертацію присвячено розробці наукових підходів до забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні. Об'єктом дослідження виступає транскордонне співробітництво прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України та суміжних держав. Узагальнені теоретичні засади розвитку транскордонної співпраці, уточнено сутність основних понять, сформульовані базові принципи та систематизовані фактори ТКС. Досліджено європейський та вітчизняний досвід функціонування єврорегіональних об'єднань. Запропонована методика оцінки результатів транскордонної діяльності. Опрацьовані основні напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення ТКС. Розроблені концептуальні засади розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України на середньо- та довгострокову перспективу.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, єврорегіон, місцеві органи виконавчої влади, самоврядування, регіон.*

АННОТАЦИЯ

Терещенко Т.В. Научно-методические основы обеспечения развития трансграничного сотрудничества. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 - размещение производительных сил и региональная экономика. - Научно-исследовательский экономический институт Министерства экономики и по вопросам европейской интеграции Украины, Киев, 2005.

Диссертация посвящена разработке научных подходов к обеспечению развития трансграничного сотрудничества (ТГС) в Украине. Объектом исследования выступает ТГС приграничных регионов Украины и смежных государств, а в качестве предмета - теоретические, методические и

практические вопросы обеспечения развития трансграничного сотрудничества.

Обобщены теоретические основы ТГС, уточнена сущность основных понятий. Трансграничное сотрудничество рассматривается как совокупность экономических, социальных, культурных, экологических, и других взаимосвязей (как правило, в виде конкретных проектов и программ), которые налажены на региональном и местном уровнях с целью реализации общих интересов территориальных общин приграничных административно-территориальных единиц смежных стран.

Сформулированы базовые принципы ТГС, которые распределены на две группы, в том числе - организационно-правовые и организационно-экономические. Систематизированы существующие подходы к выделению факторов ТГС. Наибольшее влияние на трансграничное сотрудничество имеют геополитические, политические, правовые, инфраструктурные, финансовые, экономические и административные факторы.

Осуществлено исследование европейского опыта функционирования еврорегиональных образований, установлены особенности их создания и развития. В общем виде проанализирована деятельность еврорегионов при участии приграничных регионов Украины. Это позволило определить их перспективы, задачи и сферы деятельности, а также систематизировать проблемы и препятствия развития ТГС.

Предложена методика оценки результатов трансграничного сотрудничества, которая основывается на разработанных автором принципах комплексности, целевого назначения, эффективности, многоуровневости. Разработаны основные направления усовершенствования нормативно-правового обеспечения ТГС, которые приведены в соответствие с основными требованиями национального законодательства, а также нормами и стандартами нормативно-правового обеспечения трансграничного сотрудничества в странах Европейского Союза.

Обосновано, что развитие трансграничного сотрудничества может быть направлено на решение задач общегосударственного и регионального значения, связанных с европейской интеграцией и активизацией международных отношений Украины.

Разработана концепция развития ТГС с участием приграничных регионов Украины. Концепция предусматривает комплексный подход к определению перспектив трансграничных взаимоотношений, направленных на развитие тесных добрососедских взаимоотношений между местными органами власти сопредельных государств, уменьшение диспропорций и содействие повышению уровня социально-экономического развития приграничных территорий. Обоснованы перспективные направления ТГС

для трех групп приграничных регионов Украины, разработаны механизмы, задачи, а также результаты их реализации.

Ключевые слова: *трансграничное сотрудничество, еврорегион, местные органы исполнительной власти, самоуправления, регион.*

ANNOTATION

Tereshchenko T.V. Scientific - methodical bases of development of cross-boundary co-operation. - Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a speciality 08.10.01 - accommodation of productive forces and regional economy. – Scientific-research economic institute of the Ministry of economy and the european integration of Ukraine, Kiev, 2005.

The dissertation is devoted to development of the scientific approaches to regulation of development of cross-boundary co-operation (CBC) in Ukraine. By object of research acts cross-boundary co-operation of frontier administrative and territorial units of Ukraine and adjacent states. The fundamental theory of development of cross-boundary co-operation are generalized, the essence of the main concepts is updated the formulated base principles and are classified the factors CBC. Is carried out researches of European and domestic experience of activity euroregion of derivations. The technique of an estimation of outcomes of cross-boundary activity is offered. The reference directions of refinement of normative - legal maintenance CBC waste. The conceptual approaches to development cross-boundary of co-operation including of frontier locales of Ukraine are developed on mid-term and long-term prospect.

Key words: *cross-boundary co-operation, euroregion, local authorities, self-government institutions, region.*